

Nuorten näkemyksiä sosiaaliturvasta ja sen kehittämisestä –

Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaaliturvauudistuksessa

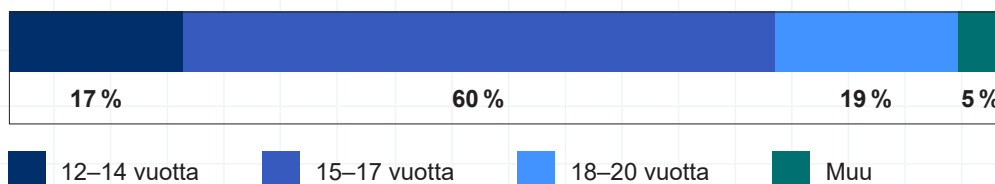
Raportin tiivistelmä

Sosiaali- ja terveysministeriö selvitti lasten ja nuorten näkemyksiä sosiaaliturvasta ja sen kehittämisestä syksyllä 2022. Kuulemisen tulokset julkaistiin 8.12.2022 ja niitä käytetään sosiaaliturvauudistuksen suunnittelussa. Kuuleminen toteutettiin osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa.

Lapset ja nuoret pääsivät vaikuttamaan vastaamalla kyselyyn. 13–20-vuotiaille suunnattu kysely oli saatavil-

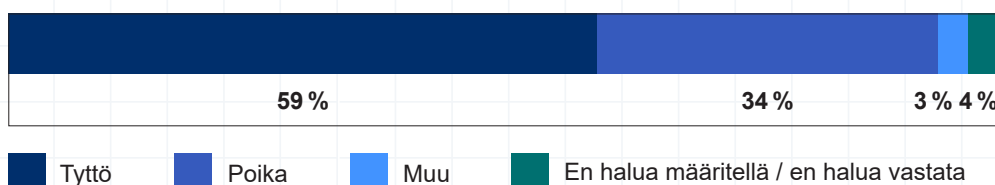
la suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja pohjoissaameksi. Kyselyn lisäksi nuorille järjestettiin 15 työpajaa. Työpajoja järjestettiin yläkouluissa, ammattioppilaitoksissa, lukioissa sekä muun muassa vanhempien eron kokeneille nuorille ja lastensuojelun sijaishuollon piirissä oleville nuorille. Kuulemistoimenpiteiden toteutuksesta vastasivat Nuorten Akatemia ja Lastensuojelun Keskusliitto.

Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

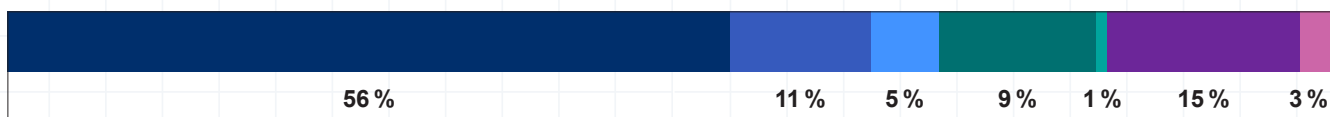
1281
nuorta vastasi kyselyyn

Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma

251
nuorta osallistui työpajoihin

Kyselyyn vastanneiden asumismuoto

- Molempien vanhempieni kanssa
- Yhden vanhempani kanssa
- Yhden vanhempani ja hänen kumppaninsa kanssa
- Vanhempani eivät asu yhdessä, asun välillä kummankin vanhemman kanssa
- Asun lastenkodissa tai perhekodissa
- Asun omillani yksin tai muiden ikäisten kanssa
- Muu asumismuoto

Nuorilla on paljon kokemuksia ja näkemyksiä sosiaaliturvasta

Nuoret tuntevat etuusjärjestelmää ja sosiaaliturvan keskeisiä perusperiaatteita. Kyselyn ja työpajojen perusteella nuoret pitävät sosiaaliturvajärjestelmää tärkeänä osana suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa, joka turvaa toimeentuloa erilaisissa haastavissa elämäntilanteissa.

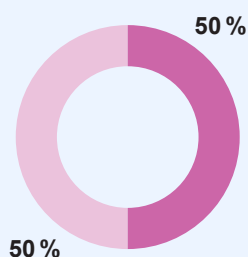
Kuulemiseen osallistuneilla nuorilla on monenlaisia kokemuksia erilaisten sosiaaliturvaetuuksien ja taloudellisten tukien saamisesta. Kokemukset ovat joko omakohtaisia tai liittyvät perheen tai muun lähipiirin kokemuksiin. Monet kyselyyn vastanneista kertovat etuuksien tulleen tarpeeseen itselleen tai perheelle.

Nuorille tunnetuimpia sosiaaliturvaetuuksia kyselyn perusteella (% vastaajista on kuullut etuudesta)

- lapsilisä (95 %)
- opintoraha (86 %)
- asumistuki (85 %)
- äitiysavustus tai äitiyspakkaus (80 %)

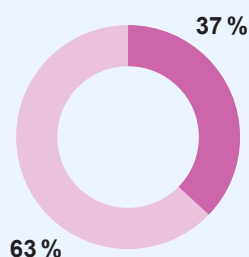
Nuorille vähiten tunnettuja sosiaaliturvaetuuksia kyselyn perusteella

- lapseneläke (16 %)
- nuoren kuntoutusraha (29 %)
- kotihoidon tuki (35 %)

Kaikista kuulemiseen osallistuneista 50 % on ollut huolissaan omasta, perheen tai vanhempien taloudellisesta tilanteesta tai toimeentulosta

Taloudellisen huolen taustalla on monenlaisia perhetilanteeseen, elämäntilanteeseen ja itsenäistymiseen liittyviä tekijöitä. Taloudellisen stressin nuoret yhdistävät esimerkiksi tilanteisiin, joissa vanhempien tulot tai omat tulot eivät riitä perustarpeiden tai asumiskulujen kattamiseen, elämässä on tullut vastaan kriisejä tai vastoinkäymisiä, tai haettua yhteiskunnallista tukea ei ole saatu.

Kaikista kuulemiseen osallistuneista 37 % on ollut huolissaan kaverin tai ystävän toimeentulosta

Opiskeluaikaisen taloustilanteen nuoret kokevat epävakaa ja opiskelijoille suunnatun taloudellisen tuen nykyisellään vähäiseksi. Vastauksissa näkyvät myös ajankohtaiset yhteiskunnalliset aiheet, kuten kohonneet elinkustannukset, koronapandemia, mielen-terveyden haasteet ja vähemmistöjen asema.

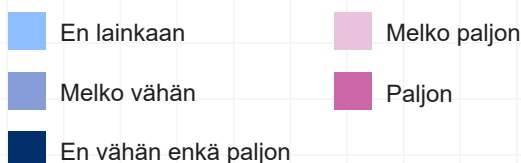
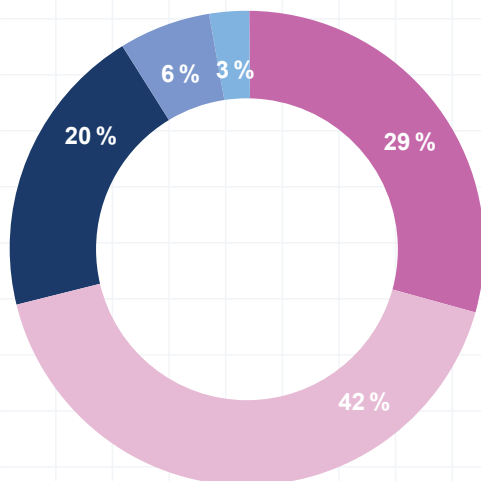
Nuorilla on kokemuksia siitä, että joko itse tai joku läheinen ei ole saanut taloudellista tukea, vaikka sitä olisi tarvinnut (27 % kyselyyn vastanneista). Kyselyn avoimissa vastauksissa nuoret kertovat muun muassa tosiasiallisen työkyvyn puutteesta sekä tilanteista, joissa kumppanin tai vanhempien tulot vaikuttavat omaan etuudentaantiin.

Noin puolet kyselyyn vastanneista ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, että tukien hakeminen olisi tehty liian vaikeaksi. Tämä voi kertoa siitä, että kyselyyn vastanneilla nuorilla on vielä suhteellisen vähän omakohtaista kokemusta etuuksien hakemisesta. Kyselyn avoimissa vastauksissa nuoret toisaalta kertovat sekä hyviä että huonoja kokemuksia etuuksien hakemisesta ja esimerkiksi käsittelyajoista.

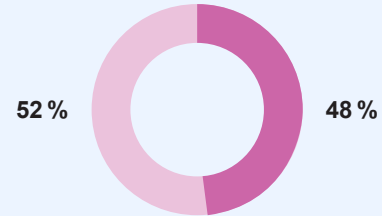
Kyselyyn vastanneista lähes puolella on joko omia tai lähipiirin kokemuksia vakavasta sairastumisesta tai vammaisuudesta. Avoimissa vastauksissa kuvataan sairauten tai vammaan liittyviä, taloudellista huolta aiheuttavia kulueria yksityiskohtaisesti. Huolta ovat herättäneet erityisesti tilanteet, joissa on jouduttu jäämään sairaus- tai työkyvyttömyyseläkkeelle tai muuten pois töistä sairauden vuoksi. Lähes yhtä paljon on mainintoja kalliiden lääkekulujen aiheuttamasta taloudellisesta huolesta.

Kyselyyn vastanneista 37 prosentilla vanhemmat asuvat erillään. Useampi kuin joka kymmenes erillään asuvien vanhempien lapsista arvioi taloudellisten seikkojen vaikeuttavan asumisjärjestelyjä ja niistä sopimista. Avoimissa vastauksissa kerrotaan myös, mikä helpottaa asumisjärjestelyjä. Vastauksissa korostuvat selkeät järjestelyt vuorottelussa, vanhempien kyky tulla toimeen keskenään ja nuoren mahdollisuus itse päättää, kumman vanhemman luona milloinkin on.

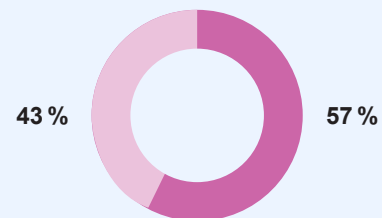
**Kaikista kuulemiseen osallistuneista
71% saa kotoa melko paljon tai paljon
opastusta fiksuun rahankäyttöön**

**48 %:lla kyselyn vastaajista on
kokemuksia omassa lähipiirissä
vakavasta sairastumisesta tai
vammaisuudesta**

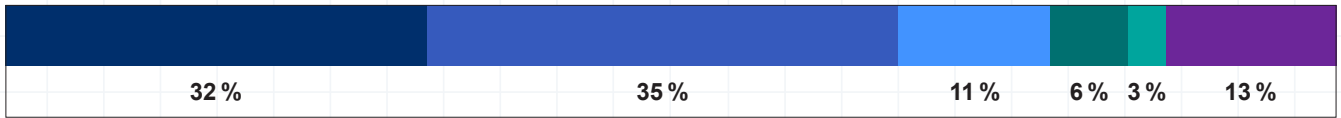
**57 % edellisistä kokee,
että sairaus tai vammaisuus on
aiheuttanut taloudellista huolta**

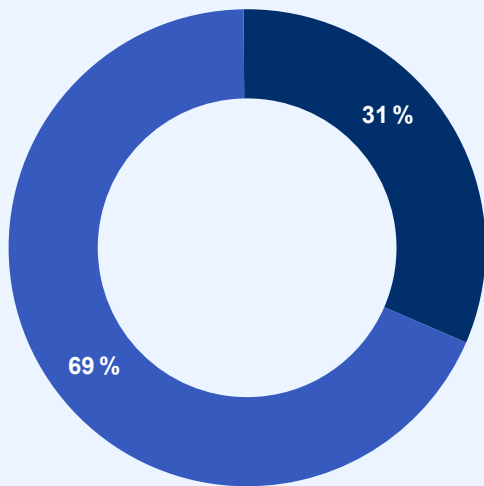
Nuorten mielestä jokaisen nuoren perustarpeisiin kuuluvat

- aamu- ja iltapala sekä kaksi lämmintä ateriala
- oma huone tai vähintään oma tila jaetussa huoneessa
- riittävästi ehjiä ja puhtaita vaatteita, joko käytettyjä tai aivan uusia
- oman kiinnostuksen mukainen harrastus
- puhelin
- läppäri ja jokin suoratoistopalvelu
- polkupyörä, bussikortti tai muu julkisen liikenteen kortti ja mahdollisuus hankkia ajokortti
- vapaa-ajan elämykset, kuten elokuvissa tai konsertissa käyminen joitain kertoja vuodessa, ravintolassa tai kahvilassa käyminen vähintään kerran kuussa ja kotimaassa matkustaminen vähintään kerran vuodessa

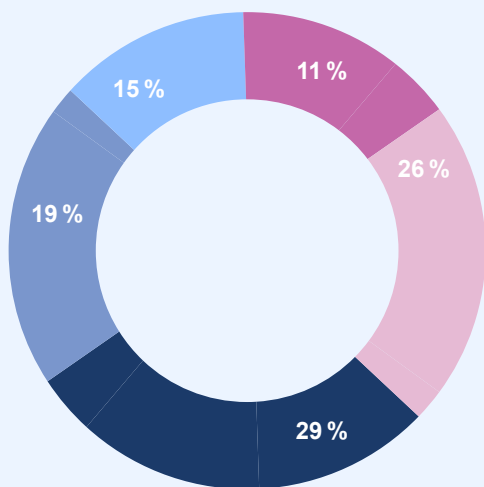
Kyselyn vastaajilta kysyttiin, vastaavatko vanhemmat yhteisesti nuoren arjen kuluista

- Kyllä, täysin
- Kyllä, pääosin
- Toinen vastaa pääosin, toiselta saan välillä jotain
- Elatukseni on yhden vanhemman varassa
- En osaa sanoa
- Edellä mainitut vaihtoehdot eivät kuvaa tilannettani

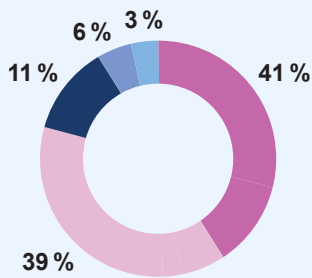
Kyselyyn vastanneista erillään asuvien vanhempien lapsista 31 % kokee, että asumisjärjestelyissä tai niistä sopimisessa on ollut vaikeuksia

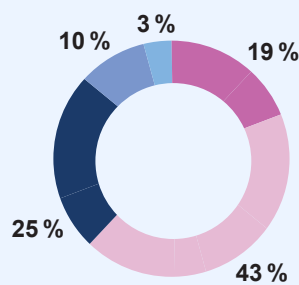
37 % kokee, että taloudellisten seikkojen vaikutus asumisjärjestelyihin liittyviin vaikeuksiin on ollut suuri.

- Erittäin pieni
- Melko pieni
- Ei pieni eikä suuri
- Melko suuri
- Erittäin suuri

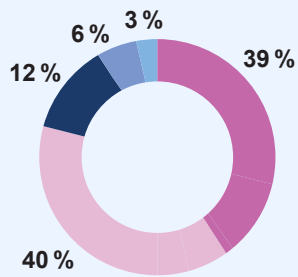
Nuorten suhtautuminen tulevaisuuteen on positiivista

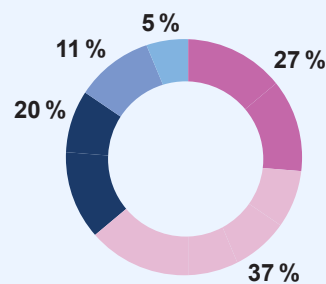
80 % kyselyn vastaajista odottaa tulevaisuudelta mukavia asioita ja unelmien toteutumista

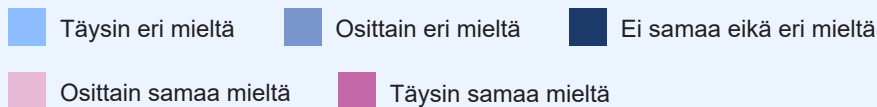
62 % kyselyn vastaajista luottaa siihen, että yhteiskunta tukee selviytymistä esim. sosiaaliturvan kautta

79 % kyselyn vastaajista luottaa siihen, että voi tulevaisuudessa elättää itsensä tekemällään palkkatyöllä tai yrittäjänä

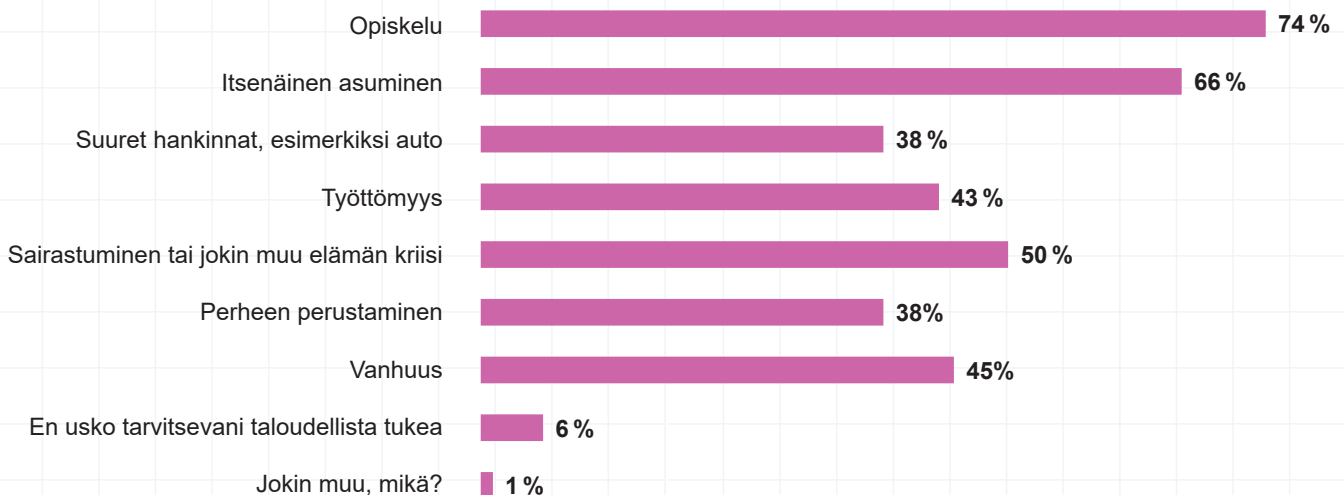
Kaikista kuulemiseen osallistuneista 64 %:n mielestä ajatus jatko-opinnoista ja työnteosta on innostava

Noin joka kymmenes kyselyyn vastannut nuori luottaa heikosti sekä omiin mahdollisuuksiinsa, hyvään tulevaisuuteen että yhteiskunnan tukeen. Tilastollisten analyysien perusteella nuorten heikompi luottamus tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin-

sa on yhteydessä eri taustatekijöihin, kuten sukupuoleen, koettuun huoleen omasta tai perheen taloudellisesta tilanteesta sekä negatiivisiin kokemuksiin taloudellisen tuen saamisesta.

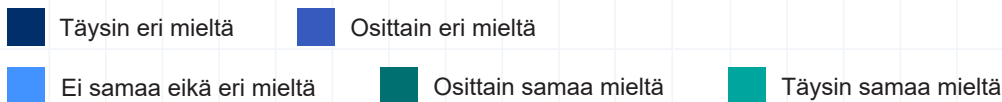
Tilanteet, joissa kyselyn vastaajat ajattelevat tulevaisuudessa tarvitsevansa taloudellista tukea

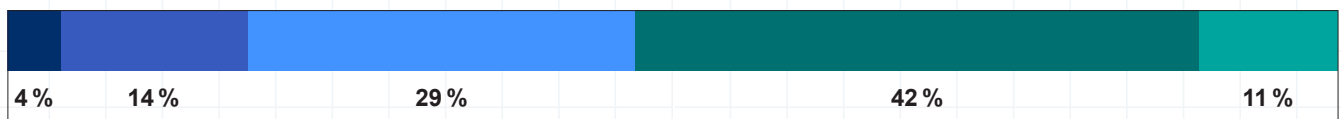
Sosiaaliturvan kehittäminen

Kuulemistoimenpiteillä selvitettiin nuorten näkemyksiä sosiaaliturvan periaatteista, kuten tuen kohdentamisesta, rahoituksesta sekä nykyisen järjestelmän oikeudenmukaisuudesta. Noin puolet kuulemiseen osallistuneista nuorista piti suomalaista yhteiskuntaa oikeudenmukaisena.

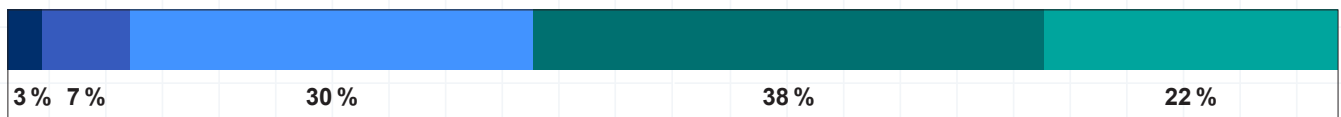
Kaikkien kuulemiseen osallistuneiden vastaukset väittämiin

Suomalainen yhteiskunta on mielestäni oikeudenmukainen

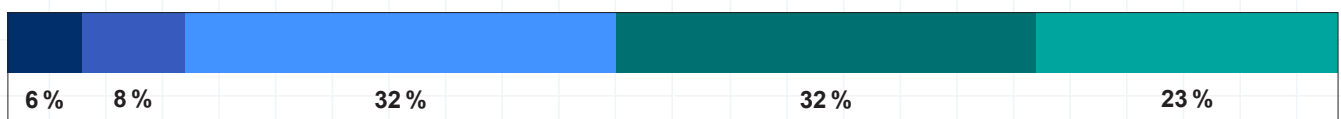
Taloudellista tukea tulisi mielestäni nykyistä tiukemmin suunnata niille, joilla ei ole mahdollisuutta tehdä töitä ja ansaita elämiseen tarvittavaa rahaa esimerkiksi sairauden, vamman tai iän vuoksi

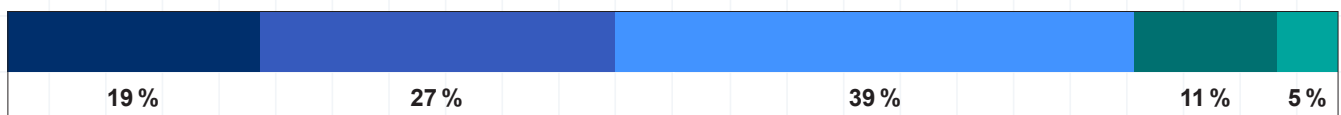
Työkykyisillä pitää olla velvollisuus tehdä työtä

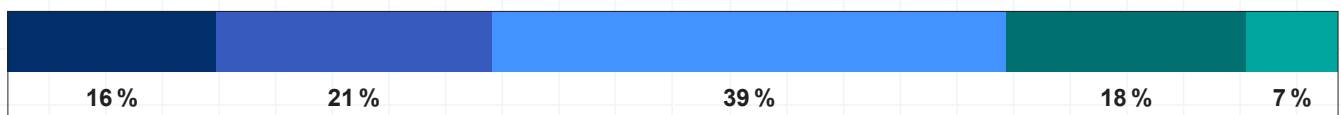
Tulojen suuruuden mukaan kiristyvä verotus on oikeudenmukainen tapa kustantaa taloudellista tukea sitä tarvitseville

Suomalaisten pitäisi maksaa enemmän veroja, jotta tukea voitaisiin antaa sitä tarvitseville

Suomalaiseen sosiaaliturvaan pitäisi ottaa mallia maista, joissa ihminen on enemmän vastuussa omasta toimeentulostaan

Kyselyn vastaajista 86 prosenttia mielestä yhteiskunnan tulee tarjota taloudellista tukea sitä tarvitseville. 16 prosenttia työpajaan osallistuneista oli sitä mieltä, että yhteiskunnan sijasta sukulaisten ja avustusjärjestöjen tulisi pitää nykyistä enemmän huolta tuen tarpeesta olevista. Nuorten mukaan sosiaaliturvaetuuksia tulisi kohdentaa heikossa taloudellisessa tilanteessa oleville ja perustarpeiden kattamiseen. Nuoret toivovat etuuksien kohdentamista nykyistä enemmän erityisesti lapsiperheille, pienituloisille sekä opiskelijoille. Samalla nuorille on tärkeää työllisyyden edistäminen niin yhteiskunnallisilla toimenpiteillä kuin ihmisten oman aktiivisuuden kautta.

Kyselyn perusteella nuoret kannattavat progressiivista verotusta. Asenteet kuitenkin tiukkenevat, kun kysytään, tulisiko suomalaisten maksaa enemmän veroja, jotta tukea voitaisiin antaa sitä tarvitseville. Nuoret toivovat, että sosiaaliturvaa ei rahoitettaisi valtionvelalla eivätkä sen kustannukset kansalaisille nousisi liian suuriksi.

Sosiaaliturvan kehittämiseksi nuorilla on lukuisia ehdotuksia.

Nuorten ehdotuksia sosiaaliturvan kehittämiseksi

- Etuusjärjestelmän yksinkertaistaminen
- Lapsilisän jatkaminen 18 ikävuoteen saakka
- Etuuksista tiedottamisen kehittäminen
- Tuen tason tulisi vastata paremmin elinkustannusten nousua
- Perheenjäsenen tai kumppanin tulojen ei tulisi vaikuttaa niin paljoa henkilöön saamiin etuuksiin
- Lahjat, säästöt ja läheisten mahdollisuus tarjota tukea eivät saisi vaikuttaa etuuden tasoon
- Etuuksien (ml. opintotuki) tulisi kannustaa ihmisiä hakemaan töitä ja tukea työllistymistä nykyistä enemmän
- Eroon kannustinloukuista
- Perustulo
- Järjestelmän yhdenvertaisuuden kehittäminen
- Mielenterveyspalveluihin ja muihin terveyspalveluihin pääsyn turvaaminen
- Sosiaaliturvan tulisi huomioida paremmin yhteiskunnalliset muutokset, kuten kriisit ja muuttoliike

Nuorten mielestä sosiaaliturvan tarjoama tukea tulisi suunnata erityisesti

- opiskelijoille
- iäkkäille
- lapsiperheille
- nuorille
- sairaille
- vammaisille
- matalapalkkaisessa työssä oleville
- työkyvyttömille